

Tezy Programowe na VI Kongres Spółdzielczości

Tezy programowe na VI Kongres Spółdzielczości są kontynuacją i rozwinięciem tez z poprzednich Kongresów w zmieniających się uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych.

1. W roku 2016 – przypada 200 rocznica powstania pierwszej spółdzielni na ziemiach polskich – Hrubieszowskiego Towarzystwa Rolniczego dla Ratowania się Wspólnie w Nieszczęściach, założonego przez ks. Stanisława Staszica, Męża Stanu i niezwykle człowieka, o wszechstronnej interdyscyplinarnej wiedzy i umiejętnościach jej praktycznego zastosowania w bardzo wielu dziedzinach. Towarzystwo to było przedsięwzięciem ustrojowym w warunkach upadającego feudalizmu, polegającym na oryginalnym połączeniu w skali gminnej samorządu terytorialnego z klasyczną spółdzielnią wielobranżową. Na podobnych zasadach opiera się powstały w pierwszej połowie XX wieku hiszpański Mondragon z kraju Basków, który skutecznie radzi sobie w skali globalnej w konfrontacji z wielkimi korporacjami. Pozycja klasycznej spółdzielczości, mimo znacznego wsparcia państwa jak. np. we Francji, czy Włoszech, jest jednak słabsza wobec sfery korporacji kapitałowych.

Spółdzielczość od początku swego powstania akcentowała swoją odmienność od podmiotów komercyjnych kierując się własnym systemem zasad i wartości. Wywodzą się one z tradycji Pionierów Roczdelskich, którzy tworząc swoją spółdzielnię uznawaną za pierwszą w świecie ustalili jej reguły postępowania. Dorobek historyczny w zakresie formułowania kolejnych zasad spółdzielczych spożytkowany został podczas XXXI Kongresu Międzynarodowego Związku Spółdzielczego w Manchesterze w 1995 roku w postaci przyjęcia szerszego dokumentu pod nazwą „Deklaracja Spółdzielczej Tożsamości”. Zawiera ona oprócz „Zasad” definicję oraz wartości spółdzielcze. Pomimo, że dokument ten stał się elementem międzynarodowego prawa spółdzielczego, to jednak w Polsce jest wciąż niewystarczająco znany, a nadanie mu formy obowiązującego napotyka ciągle na różne problemy. Tymczasem to zasady spółdzielcze stanowią o odmienności systemu spółdzielczego, jego istocie i specyfice. Wiele spółdzielni w swej działalności kieruje się tymi zasadami, wiele niestety nie zawsze o nich pamięta.

Warto więc zastanowić się nad tym czym są, a czym powinny być w naszych spółdzielniach wartości i zasady spółdzielcze. Czy ich stosowanie w praktyce napotyka trudności, a jeśli tak to jakie i dlaczego? Czy jesteśmy zgodni co do ich ważności i konieczności stosowania? Czy konieczność ich stosowania powinna być zapisana w polskim *Prawie Spółdzielczym* ?

2. W obecnych uwarunkowaniach kryzysu kapitalizmu i postępującego rozkładu cywilizacji Zachodu, Hrubieszowskie Towarzystwo Rolnicze, jako nowatorskie przedsięwzięcie sprzed 2 wieków może stanowić ważną drogę rozwiązań narastających problemów społecznych w duchu współpracy, solidarności, samopomocy i odpowiedzialności za wspólnotę lokalną i narodową.
3. Tradycja spółdzielcza w Polsce posiada trwałą wartość. Blisko 300 spółdzielni różnych branż funkcjonuje nieprzerwanie od ponad 100 lat. Na ile ta piękna i użyteczna tradycja może wyznaczać kierunki rozwoju współczesnego ruchu spółdzielczego ? Inaczej mówiąc, na ile może być użyteczna współcześnie, a jeśli tak, to w jaki sposób wykorzystać ją lepiej dla promowania spółdzielczej idei ?
4. Po 27 latach transformacji w Polsce, najbardziej uprzywilejowane są wielkie zagraniczne korporacje, a najbardziej dyskryminowane są gospodarcze i społeczne przedsięwzięcia wspólnotowe małych i średnich przedsiębiorstw o polskim kapitale. W związku z tym stajemy przed wyzwaniem i koniecznością tworzenia sieci produkcyjnych, handlowych i finansowych w oparciu o polskie podmioty gospodarcze. Do tego celu niezbędna jest współpraca pomiędzy Spółdzielniami różnych branż, branżami spółdzielczymi i samorządami terytorialnymi różnych

szczebli, w celu integracji polskich podmiotów gospodarczych i polsko-kapitałowych podmiotów gospodarczych o różnych formach własności, w obronie rodzimej przedsiębiorczości. Jest to niezwykle ważne wyzwanie w czasach globalnych, szybkich zmian ekonomicznych, gospodarczych, społecznych i politycznych.

5. Rozwój globalizacji to jednocześnie upowszechnienie różnorodnych zjawisk patologicznych. Pozbawiona hamulców globalna komercja prowadzi do osłabienia humanizmu i wartości kulturowych, niszczy więzi społeczne, a także stanowi poważne zagrożenie ekologiczne. W rezultacie zagrożenia polityczne i społeczne stają się nie tylko zauważalne, ale coraz bardziej odczuwalne przez ludzi. Ludzie są co prawda wolni, ale duża część z nich pozbawiona środków, z tej wolności korzystać nie może.
6. VI Kongres Polskiej Spółdzielczości, jako najwyższy organ samorządu spółdzielczego, winien podsumować i ocenić dotychczasowy dorobek naszego ruchu, określić jego najważniejsze problemy i dylematy przed jakimi stoi i zarysować perspektywy jego rozwoju na najbliższe lata. Dane GUS dotyczące całej spółdzielczości, w tym poszczególnych branż, za lata 2011-2014, dowodzą stopniowego zmniejszania się potencjału spółdzielczości i ustępowania obszarów rynku, głównie na rzecz globalnych ponadnarodowych korporacji.
7. Spółdzielczość w dużym stopniu sprowadzona została przez elity do „czystego” biznesu komercyjnego, co stoi w sprzeczności z jej istotą i zasadami. Utrzymanie tego kierunku myślenia powoduje nieodwracalne, negatywne konsekwencje. Powoli stajemy się bowiem społeczeństwem dwubiegunowym. Z jednej strony wąska grupa właścicieli majątku, z drugiej zaś najemna siła robocza, na którą często maleje zapotrzebowanie. Stoi to w sprzeczności z deklarowanym programem budowy społeczeństwa obywatelskiego i rzeczywistej demokracji. Polityka Państwa powinna tworzyć warunki dla zawodowej i społecznej aktywności dla większości obywateli, a nie tylko dla nielicznych. Wyrwanie się z marazmu niemożności i wskazanie nowatorskich kierunków zmian w warunkach: szybko zmieniającej się rzeczywistości gospodarczej, rosnącego bezrobocia, wykluczenia społecznego, biedy i bezdomności w naszym kraju, jest imperatywem dla spółdzielców, spółdzielczości i środowisk lokalnych.
8. Spółdzielczość choć ze znacznie zmniejszonym potencjałem, obroniła się, mimo wielu prób jej rozbicia, zniszczenia lub przekształcenia w podmioty komercyjne, a następnie przejęcia, tak jak przedsiębiorstw państwowych, przez globalne korporacje. Zawdzięcza to swoim członkom, pracownikom i większości zarządów. Także w ostatnich latach podejmowano próby jej przekształcenia w spółki kapitałowe, a spółdzielni mieszkaniowych - we wspólnoty mieszkaniowe. Dość skuteczna dotychczasowa obrona nie powinna jednak powodować zaniechań w celu usunięcia mankamentów w jej funkcjonowaniu. Pojawiające się zagrożenia w połączeniu z coraz większą pauperyzacją polskiego społeczeństwa wymagają nowych, lepiej zorganizowanych form i sposobów obrony oraz nacisku na władze polityczne i państwowe. Spółdzielcy, w tym zarządy spółdzielni muszą nabyć większych umiejętności solidarnego działania, nie tylko w ramach podmiotu spółdzielczego, ale także w ramach całej spółdzielczości, która liczy 8 milionów członków. W tym celu niezbędne jest stworzenie centralnego funduszu rozwoju i promocji oraz zintegrowanych działań branż spółdzielczych, na który płaćłyby obowiązkową składkę naliczaną od przychodu wszystkie spółdzielnie.

Ważna są jednak odpowiedzi na następujące pytania. Czy spółdzielcy sami chcą takie działania podjąć? Czy mają ambicje zajmować się czymś więcej niż zwykłym biznesem? Czy chcą być rzeczywistymi współgospodarzami swojej małej spółdzielczej ojczyzny - własnego kraju, uczestniczyć w życiu społeczno-gospodarczym, kształtować rzeczywistość, rozwijać swoją osobowość?

9. Dziś coraz powszechniej przyznaje się w świecie, że spółdzielczość stanowi jeden ze współczesnych paradygmatów rozwoju gospodarczego i nie tylko dlatego, że jest częścią biznesu. Stanowi ona niezbędny komponent społeczeństwa obywatelskiego, przyczyniając się

do budowy państwa bardziej przyjaznego dla ludzi. Stwarza szanse aktywności społecznej i zawodowej dla wielu ludzi, daje większe poczucie bezpieczeństwa i stabilizacji oraz możliwość uczestniczenia w procesie gospodarowania. Zasady zaś i wartości jakimi kierują się spółdzielnie są praktycznie tożsame z wartościami będącymi podstawą budowania społeczeństwa obywatelskiego. Niestety tej świadomości brakuje u wielu polskich polityków, naukowców, dziennikarzy, prawników, ekonomistów. Powinniśmy więc dążyć do tego, aby rozumienie istoty, roli i znaczenia systemu spółdzielczego przez władze publiczne stawało się lepsze. Aby przekonanie o niezbędności spółdzielczości, jako odrębnego systemu gospodarczego w budowie trwałego rozwoju, lepiej urządzonego państwa było bardziej powszechne. Powinny temu służyć wzmocnione działania promocyjne, które powinna podjąć spółdzielczość, w celu dotarcia do opinii społecznej z walorami i znaczeniem tego systemu.

10. Wspólnotowa, zbiorowa przedsiębiorczość stanowi ogromną wartość w budowie demokratycznego, obywatelskiego państwa, ale wymaga przygotowania świadomościowego oraz uznawania jej i promowania przez Państwo. Dziś spółdzielczość samodzielnie nie jest w stanie podołać temu zadaniu. Niezbędne są programy marketingowych kampanii społecznych - wspierane przez państwo. Leży to w dobrze pojętym interesie społecznym.
11. Ruch spółdzielczy stanowi pozytywną odpowiedź na zagrożenia jakie przynosi współczesny system globalnej gospodarki. Jest szansą na aktywność zawodową, rozwój osobowościowy i zachowanie godności dla wielu ludzi. Spółdzielnie przyczyniają się do ograniczania patologii życia społecznego, budowy świata lepszego, bardziej przyjaznego dla ludzi, świata w którym oprócz konkurencji i współzawodnictwa jest miejsce na współpracę i współdziałanie, świata bardziej zrównoważonego i bezpiecznego. Spółdzielnie wychodzą naprzeciw odwiecznemu dylematowi ludzkości: jak pogodzić dbałość o to co własne, indywidualne z troską o dobro wspólne i rozumieniem potrzeb innych?

Czy spółdzielcy podzielają ten pogląd, czy spółdzielnie do nich należące przynoszą im zadowolenie i satysfakcję? Czy wpływają na ich jakość życia i tworzą poczucie bezpieczeństwa? Jeśli nie to dlaczego? Jak powinna funkcjonować spółdzielnia aby satysfakcjonowała swoich członków?

12. Spółdzielnie są jednak specyficznymi przedsiębiorstwami, których istota nie zawsze jest dostatecznie rozumiana co w sposób zasadniczy wpływa na warunki prawne ich funkcjonowania. Od początku swego istnienia swą działalność spółdzielnie opierają na zasadach współpracy, współdziałania i solidaryzmu społecznego. Dziś, gdy nikną kolejne bariery międzynarodowej wymiany handlowej, rośnie wskaźnik koncentracji i konkurencja, a rządy wyzbywają się swoich uprawnień regulacyjnych ma to szczególne znaczenie. Tworzy się bowiem system przynoszący coraz więcej zagrożeń dla wielu ludzi. Wykluczenie społeczne staje się trwałym zjawiskiem. Ludzie w sektorze spółdzielczym są w stanie sami rozwiązywać wiele własnych i społecznych problemów jeśli będą mieli ku temu warunki. Nie wszystko musi i nie wszystko powinno przynależeć wyłącznie do sektora komercyjnego.
13. Komisja Europejska przyznaje, że trudno jest we współczesnej, wysoko komercyjnej gospodarce zapewnić jednolite i uczciwe traktowanie spółdzielni w porównaniu z innymi formami przedsiębiorstw. Komisja podkreśla jednak, że w niektórych okolicznościach uzasadnione jest przyznanie spółdzielniom specjalnych ułatwień, dzięki którym nie będą się one znajdowały w niekorzystnej sytuacji. Z tego przyzwolenia korzysta większość krajów "starej" Unii. Celem tych ułatwień jest wspieranie akumulacji kapitału i budowa więzi ekonomicznych z członkami jako przeciwwagi dla ograniczeń jakie narzuca wybór statusu spółdzielczego. Jest to także swego rodzaju rekompensata kosztów związanych ze społeczną funkcją spółdzielni. Zachowanie odrębności sektora spółdzielczego, od nastawionych głównie na zysk podmiotów prawa handlowego, jest jednym z kluczowych warunków rozwoju spółdzielni.

Trzeba więc odpowiedzieć na pytanie jak dalece może się spółdzielnia upodobnić do spółki prawa handlowego, aby była jeszcze spółdzielnią, a nie tylko spółdzielczą spółką? Czy unifikacja systemu gospodarczego przyniesie pozytywne czy negatywne rezultaty?

14. Aby realizować stojące przed spółdzielczością zadania i cele wynikające z jej statutowych obowiązków oraz sprostać wymaganiom członków, konieczne jest zbudowanie wizji i planów rozwoju poszczególnych sektorów w zmieniających się uwarunkowaniach.

W debacie przedkongresowej oczekujemy wniosków i propozycji dotyczących współpracy, współdziałania i integracji w sektorze spółdzielczym. Spróbujmy określić zakres i kierunki takiej współpracy zarówno w ramach poszczególnych branż jak i między spółdzielniami różnych branż. W jaki sposób poprawiać skłonność i otwartość poszczególnych spółdzielni na współpracę?

15. W celu uporządkowania całego prawa spółdzielczego, niezbędne jest opracowanie Kodeksu Prawa Spółdzielczego, w którym zostanie skodyfikowane i uporządkowane prawo w postaci: części ogólnej dotyczącej całej spółdzielczości i części szczegółowej zawierające rozwiązanie specyficzne dla spółdzielczości: mieszkaniowej, pracy, rolniczej, finansowej (Banki spółdzielcze i SKOKi) uczniowskiej, konsumenckiej, rzemieślniczej itp. Kodeks Prawa Spółdzielczego powinien opierać się na następujących fundamentalnych założeniach i zapisach:

- 1) Nie powinno się zastępować sprawdzonych, dobrych rozwiązań – rozwiązaniami nie sprawdzonymi i wadliwymi.
- 2) Egzekwowania w spółdzielniach, których członkami są osoby fizyczne, podstawowej spółdzielczej demokracji opartej na podmiotowości obywatelskiej, gdzie JEDEN Członek Spółdzielni OZNACZA JEDEN GŁOS, zamiast narzucanej podmiotowości opartej o parytet majątkowy, czyli KTO MA WIĘCEJ PIENIĘDZY (MAJĄTKU) – MA WIĘCEJ GŁOSÓW, czyli tak jak w spółkach prawa handlowego i we wspólnotach mieszkaniowych.
- 3) Usunięcie istniejących i projektowanych zapisów prawnych umożliwiających transformowanie majątku spółdzielców z „rąk licznych – w ręce nielicznych”.
- 4) Przywrócenia praw do decydowania tylko przez członków Spółdzielni o majątku i losie Spółdzielni zgodnie z zasadami demokracji.
- 5) Usunięcie zapisów prawnych uniemożliwiających powrót spółdzielczości do realizacji celów, które spowodowały powstanie spółdzielczości w XIX wieku, jako formy obrony przed chciwością i drapieżnością ówczesnego kapitalizmu. Tak samo i dzisiaj musimy bronić swoich członków przed chciwością, bezwzględnością i egoizmem osób, podmiotów i instytucji podporządkowanych agendum drapieżnego globalnego kapitalizmu. Obecnie w warunkach globalnego kapitalizmu to zadanie pozostaje niezmiennie aktualne.
- 6) Uznanie odmienności systemu spółdzielczego od sektora komercyjnego.
- 7) Usunięcie asymetrii prawa na niekorzyść spółdzielni w ustawach o podatkach i innych ustawach około-spółdzielczych.
- 8) Wpisanie do Prawa Spółdzielczego obowiązku przestrzegania przez spółdzielnie Międzynarodowych Zasad Spółdzielczych.
- 9) Przywrócenia spółdzielczości prawa do reprezentowania interesów członków spółdzielni wobec organów państwowych i samorządowych.
- 10) Usunięcie ustawowych zakazów do korzystania z biernego prawa wyborczego pracowników – członków spółdzielni.
- 11) Uporządkowania sprzeczności i niejednoznaczności w istniejącym i projektowanym prawie spółdzielczym i o spółdzielniach mieszkaniowych.
- 12) Przywrócenia zasady przestrzegania autonomii organom struktur spółdzielczych wobec instytucji: politycznych, rządowych, samorządowych i pozarządowych.
- 13) Umocnienie roli Krajowej Rady Spółdzielczej i Związków Rewizyjnych.
- 14) Zinstytucjonalizowanie relacji Państwo – Spółdzielczość.
- 15) Wprowadzenie do ustawy zapisu o obowiązku poddawania się spółdzielczej lustracji, przeprowadzanej przez Krajową Radę Spółdzielczą, bądź Związek Rewizyjny, w którym

zrzeszone jest Spółdzielnia, co było fundamentem funkcjonowania ruchu spółdzielczego od początku jego istnienia.

- 16) Uchwalenie tej ustawy powinno być powiązane z zapisem konstytucyjnym równoprawnego istnienia własności wspólnotowej, w której co najmniej połowa majątku jest niepodzielna na wzór francuski.
16. Najpilniejszym dziś zadaniem jest określenie roli i miejsca ruchu spółdzielczego w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju, a celem zmian w systemie prawnym, w tym w systemie podatkowym, powinno być stworzenie warunków do rozbudowy zaplecza społecznego w spółdzielniach konsumentów i użytkowników oraz zahamowanie procesu likwidacji spółdzielczych podmiotów przy pełnej akceptacji międzynarodowych zasad spółdzielczych. Wymaga to zmian w systemie podatkowym, w szczególności dla spółdzielni konsumentów, użytkowników i producentów rolnych oraz dokonania wielu innych zmian na wzór krajów Zachodniej Europy.
17. Warto w tym miejscu przywołać polskie doświadczenia okresu międzywojennego kiedy to preferencje dla sektora spółdzielczego wyrażały się w odliczeniach od dochodu przy rozliczeniach podatku dochodowego. Przepisy mówiły, że od dochodu ogólnego odliczyć należy między innymi: „ w spółdzielniach działających na zasadzie ustawy z dnia 29 października 1920 r. (Dz.U.RP z 1934 r. Nr 55 poz.495), które należą do związków rewizyjnych, wymienionych w art. 66 i 70 tejże ustawy, posiadających na podstawie art. 68 tejże ustawy prawa rewizji - sumy nadwyżek bilansowych (zyski bilansowe) pochodzące z obrotów z członkami, o ile spółdzielnie te faktycznie i statutowo działają wśród swych członków, lub jeśli rozszerzają wprawdzie działalność swoją i na osoby nie będące członkami, ale przelewają przypadające na nie członków nadpłaty i zwroty w całości do funduszy nie podlegających podług statutu podziałowi między członków.”
18. W poszczególnych krajach stosowane są różne rozwiązania uzależnione od tradycji, specyfiki i ukształtowanej praktyki. Do najczęściej stosowanych form wsparcia i promowania systemu spółdzielczego należą:
- brak podatku dochodowego od osób prawnych, bądź naliczanie go wyłącznie od transakcji z osobami trzecimi (nie członkami),
 - zmniejszona stawka podatku dochodowego w stosunku do spółek prawa handlowego,
 - zwolnienie z podatku od nieruchomości i opłat skarbowych,
 - zwolnienie z podatku od transferu aktywów, emisji udziałów i fuzji,
 - zwolnienie z podatku dochodu przeznaczonego na zwiększenie fundusz zasobowego,
 - opodatkowywanie dochodu na poziomie członków a nie spółdzielni,
 - prawo do opieki społecznej pracowników i członków spółdzielni,
 - uprzywilejowanie udziałów i ich oprocentowanie,
 - obowiązek świadczenia na fundusz ubezpieczeń wzajemnych, na cele promocji i rozwoju spółdzielni, bądź inne fundusze np. praktyk i szkolenia.

Stosowanie jednak wymienionych form wspierania spółdzielni łączy się z pewnymi ograniczeniami. Należą do nich:

- zasada ograniczonych dywidend i oprocentowania udziałów,
- ograniczenie transakcji z osobami trzecimi,
- zasada niepodzielności przynajmniej części aktywów (w przypadku likwidacji przejmują je inne spółdzielnie bądź przeznaczone są na cele ogólnie spółdzielcze).

Tymczasem w Polsce po 1990 roku spółdzielnie coraz bardziej wpisywane są w ramy właściwe dla sektora komercyjnego co przynosi szereg negatywnych skutków dla całego ruchu spółdzielczego.

19. Spółdzielczość mieszkaniowa jest masową organizacją społeczno-gospodarczą, która kształtuje warunki mieszkaniowe 3,5 miliona rodzin. Prawno-organizacyjne, finansowe i inwestycyjne zasady i warunki działania tych spółdzielni mają więc rozległe reperkusje społeczne. Działalność spółdzielczości mieszkaniowej została uregulowana ustawą z 2000 r., która stworzyła nieprzejrzysty i dysfunkcyjny model spółdzielczości mieszkaniowej. Stworzono nowe rozwiązania normatywne, a przewidziane tak rozstrzygnięcia legislacyjne są oparte na całkowicie odmiennych założeniach funkcjonowania niż funkcjonujące w pozostałych branżach spółdzielczych. Tak jak i rozczłonkowanie ustawami innych branż skutkuje dezorganizacją i osłabieniem całej spółdzielczości. Stąd istnieje pilna potrzeba skodyfikowania całego prawa spółdzielczego w jedną ustawę zawierającą ujednoczone ogólne przepisy dla całej spółdzielczości i specyficzne dla części branż przepisy szczegółowe.
20. Pilną potrzebą jest uwzględnienie i wykorzystanie w Narodowym Programie budowy mieszkań potencjału spółdzielczego budownictwa mieszkaniowego lokatorskiego i na wynajem, które z uwagi na szczególny charakter oraz rolę spółdzielni mieszkaniowych przy jednoczesnym zapewnieniu odpowiednich zmian w prawie, odegrać powinno kluczową rolę w zabezpieczeniu potrzeb społeczności lokalnych, środowiskowych oraz biedniejszych warstw społeczeństwa. Niezbędne jest wprowadzenie rozwiązań systemowych umożliwiających spółdzielniom mieszkaniowym równoprawny dostęp do środków budżetowych jak i unijnych przeznaczonych na ten cel, a także ułatwienia w pozyskiwaniu terenów i ich zagospodarowaniu. Spółdzielnie mają możliwości budowy mieszkań znacznie taniej niż deweloperzy, co uzasadnia stworzenie im uprzywilejowanych warunków do inwestowania, a nie dyskryminujących jak jest obecnie. Wobec powyższego istnieje pilna potrzeba uwzględnienia spółdzielni mieszkaniowych w Narodowym Planie Budowy Mieszkań poprzez:
- wprowadzenie programu zapewniającego pełne wykorzystanie potencjału spółdzielni mieszkaniowych, jako jednej z obiektywnie dobrych form zaspokajania potrzeb mieszkaniowych;
 - zapewnienie rozwoju spółdzielni budownictwa lokatorskiego, jako konkurencyjnej oferty pełniącej szczególną rolę społeczną w redukcji deficytu mieszkań;
 - zapewnienie możliwości ustanawiania spółdzielczych własnościowych praw do lokali w celu uporządkowania istniejącego stanu prawnego oraz umożliwienia uprawnionym z tego prawa do faktycznego obrotu tymi prawami na rynku nieruchomości;
 - kredyty mieszkaniowe powinny być kreowane przez NBP za pośrednictwem BGK, PKO BP i banków spółdzielczych oraz SKOK-ów.
21. W warunkach agresywnych działań na polskim rynku zagranicznych sieci handlowych i produkcyjnych niezbędne są następujące działania wszystkich branż spółdzielczych w połączeniu z integracją poza spółdzielczych podmiotów polskich przedsiębiorców, w zakresie:
- tworzenia zintegrowanych pionowo sieci wytwórczo-handlowych, które oparte byłyby na wartościach i zasadach spółdzielczych – od bazy surowcowej do konsumenta - złożonych wyłącznie z krajowych przedsiębiorstw, w tym spółdzielni; szczególnie pożądanym kierunkiem stworzenia takiej sieci jest certyfikowana produkcja zdrowej ekologicznej żywności wyłącznie z pól polskich rolników, poprzez spółdzielczy i mieszany: skup, przetwórstwo i handel, obsługiwane wyłącznie przez krajowych przedsiębiorców, aż do „stołu” dla polskiego konsumenta;
 - wykorzystania „umów wspólnie kontrolowanych”, jako spółdzielczej formy rozliczeń finansowych, pozwalającej eliminować pośredników i uczciwie rozliczać koszty w różnych fazach produkcji, obrotu i handlu, w tym także usług wszelkiego rodzaju; pozwala na to Międzynarodowy Standard Sprawozdawczości Finansowej nr 11 – *wspólne ustalenia umowne*;
 - tworzenie na wzorach niemieckich spółdzielczych central (spółdzielnie osób prawnych i mieszanych) na szczeblu powiatowym, wojewódzkim i krajowym zrzeszających podmioty

- spółdzielcze i prywatne krajowe, przede wszystkim do realizacji następujących działań: wspólnych zakupów, wspólnego marketingu, wspólnego serwisu i wspólnego banku (banków) gwarantujących wykonanie płatności między zrzeszonymi podmiotami,
- stworzenie infrastruktury finansowej złożonej ze spółdzielczości finansowej i bez odsetkowych walut lokalnych ograniczających obrót finansowy do skali kraju i znacznie zmniejszających wpływ gotówki z Polski.
22. Spółdzielcze tradycje polskiej szkoły rehabilitacji powinny być adoptowane do nowych warunków społecznych i gospodarczych jaki ukształtował proces transformacji. Harmonijne łączenie wymogów ekonomicznych z rehabilitacją zawodową, społeczną i medyczną, z elementami silnej partycypacji niepełnosprawnych spółdzielców, należy docenić poprzez uznanie spółdzielni inwalidów i spółdzielni niewidomych za przedsiębiorstwa społeczne (jednostki użyteczności publicznej) i odbudować je odpowiednimi instrumentami wsparcia.
23. Wysoka dynamika powstawania nowych typów spółdzielni: socjalnych, grup producentów rolnych w oparciu o środki unijne wymaga kontynuowania i wspierania, z jednej strony jako sposobu pozyskiwania młodszego pokolenia do tej formy gospodarowania; z drugiej strony jako etapu przejściowego do wyłaniania się bardziej złożonych form spółdzielczej działalności. Taką przyszłościową formą spółdzielczości są także kooperatywy zakładane przez najmłodsze pokolenie, które należy znacznie lepiej wspierać i rozwijać.
24. Istotnym elementem ruchu spółdzielczego w Polsce jest spółdzielczość finansowa tworzona przez banki spółdzielcze i spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe. Państwo powinno wspierać spółdzielczość finansową i nie nakładać na nią nadmiernych obciążeń nadzorczych i regulacyjnych oraz uwzględniać w realizacji przez organy państwa, w tym przez Komisję Nadzoru Finansowego, spółdzielczy charakter tych podmiotów.
25. Niezbędne jest rozwijanie ścisłej współpracy pomiędzy spółdzielniami, a samorządami lokalnymi, oraz działającymi na tym szczeblu innymi podmiotami ekonomii społecznej. Ważnym kierunkiem integracji środowisk lokalnych jest tworzenie „wiejskiego i małomiasteczkowego ruchu animatorów społecznych”, który skupiałby ludzi światłych o „szerszym spojrzeniu” na otaczającą rzeczywistość z różnych środowisk. Ruch ten otworzyłby sieć lokalnych liderów i podejmował różnorodne inicjatywy w zakresie rozwiązywania lokalnych problemów, kształcenia i samokształcenia, życia kulturalnego, itp.
26. Niezbędny jest rozwój systemu szkoleń i kształcenia spółdzielczego, w tym poprzez wprowadzenie przepisów podatkowych zachęcających do szkolenia członków i działaczy samorządowych oraz ustawowego obowiązku szkolenia Rad Nadzorczych. Szczególnie istotna kwestią są szkolenia w zakresie tzw. ustaw okołospółdzielczych, gdzie rozstrzygane są kwestie dotyczące spółdzielczości, które są ważniejsze niż w samym prawie spółdzielczym.
27. Ważną kwestią jest powadzenie na szeroką skalę działalności promocyjnej spółdzielczości, upowszechnianie zasad funkcjonowania spółdzielni, ich społecznej roli realizowanej w ramach gospodarki rynkowej, poprzez propagowanie wiedzy na temat tej formy działalności w społeczeństwie na wszystkich szczeblach, także w ramach szkoleń i konferencji.
28. Niezwykle ważna jest także spółdzielcza edukacja młodzieży, zarówno poprzez wprowadzanie elementów wiedzy o spółdzielczości do programów szkolnych w ramach różnorodnych przedmiotów, jak i organizowanie konkursów, olimpiad oraz edukacja praktyczna w postaci spółdzielni uczniowskich, które powinny być zdecydowanie wspierane przez inne spółdzielnie i organizacje spółdzielcze. Niezbędna jest także odbudowa spółdzielczego zaplecza intelektualnego, które rozpadło się w wyniku likwidacji katedr spółdzielczości w szkołach

wyższych i instytucjach spółdzielczych. Te działania są niezbędne w celu zmiany negatywnego wizerunku spółdzielczości kreowanego przez media, a także wśród gremiów rządzących i polityków.

29. Zasady spółdzielcze to zgodnie ze stwierdzeniem Deklaracji Spółdzielczej Tożsamości, wytyczne, przy pomocy których spółdzielnie wprowadzają swoje wartości do praktyki. Wartości te to: samopomoc, samo odpowiedzialność, demokracja, równość, sprawiedliwość i solidarność. Deklaracja przypomina też, że zgodnie z tradycjami założycieli ruchu spółdzielczego, członkowie spółdzielni wyznają wartości etyczne uczciwości, otwartości, odpowiedzialności społecznej i troski o innych. Są to ogólnoludzkie, humanistyczne i ponadczasowe wartości. Wpisanie spółdzielni w system prawny właściwy dla spółek kapitałowych, do czego dąży się coraz powszechniej, pozbawia spółdzielnie możliwości poszanowania tych wartości. Trudno bowiem w komercyjnym przedsiębiorstwie mówić o demokracji, równości, sprawiedliwości czy solidarności. Nawet samo odpowiedzialność, która powinna cechować wszystkich, w ostatnich latach, w wielkich instytucjach finansowych nie zdała egzaminu, co spowodowało jeden z największych kryzysów gospodarczych. Z drugiej strony nie można też sprowadzać spółdzielni do roli jedynie drobnych spółdzielni socjalnych, o roli wyłącznie społecznej przy zminimalizowanych funkcjach ekonomicznych, co również obserwuje się w wielu opiniotwórczych środowiskach. Różnorodne spółdzielcze przedsiębiorstwa mają prawo funkcjonować na wszystkich obszarach gospodarki, przyczyniając się do tworzenia miejsc pracy, rozwoju gospodarczego i budowania społeczeństwa obywatelskiego na miarę wyzwań XXI wieku.

* * *

Podsumowując należy stwierdzić, że tezy zawierają jedynie podstawowe problemy do omówienia i sprecyzowania opinii całego środowiska spółdzielczego. Jest ich więcej. Aby je rozwiązywać niezbędne jest metodyczne, systematyczne, przemyślane i prognostyczne co do skutków, podejście do ich planowania i realizacji. Natomiast podejmowanie spektakularnych działań od czasu do czasu, obliczonych jedynie na marketing, nie zastąpi systemowego podejścia w szybko zmieniających się uwarunkowaniach społecznych i gospodarczych.

Warszawa dnia 10 czerwca 2016 r.